

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**провідного наукового співробітника відділу наукових досліджень запобігання
вчиненню суспільно небезпечних діянь особами з психічним розладами,
ДУ «Інститут судової психіатрії Міністерства охорони здоров'я України»
доктора медичних наук, професора, Хаустової Олени Олександрівни
на дисертаційну роботу Башинського Олександра Олександровича
на тему: «Структурно-динамічні прояви саморуйнівної поведінки у хворих на
психотичні розлади шизофренічного спектру», подану на здобуття ступеня док-
тора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я», за спеціальністю
222 «Медицина».**

Актуальність теми дисертації.

Науково-практичний інтерес до проблеми психотичних розладів шизофренічного спектру (ПсРШфС), які мають прояви саморуйнівної поведінки (СрПв) є значним.

Суїцидальна поведінка залишається одним з основних джерел смертності серед хворих ПсРШфС. Сучасні дослідження пацієнтів, які хворіють на шизофренію, показують, що в середньому за 6 років 38% пацієнтів мали щонайменше одну спробу самогубства, а 57% зізналися, що у них були серйозні суїцидальні думки. Суїцид також є серйозною проблемою серед пацієнтів, які лікуються в стаціонарних умовах, що має серйозні наслідки для клінічної практики та стосунків між пацієнтом і лікарем. Ведення пацієнтів з ПсРШфС, схильних до прояві СрПв, залишається складною сферою для клініцистів, незважаючи на велику кількість досліджень в даній галузі. Тому, можна сказати, що дисертаційне дослідження О.О. Башинського є актуальним та своєчасним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота є фрагментом планової науково-дослідної роботи кафедри психіатрії, психотерапії та медичної психології Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика «Оптимізація діагностики соціальної дезадаптації у хворих з хронічними психічними розладами» (№ державної реєстрації

0119U100093).

Новизна дослідження, теоретичне і практичне значення дисертаційної роботи.

У дослідженні здобувача вперше було висвітлено особливості патогенетичних механізмів розвитку СрПв у хворих на різні види ПсРШфС, а саме шизофренія, шизоафективний розлад, гострий поліморфний психотичний розлад та шизотиповий розлад, та отримано доказові результати, які засвідчують суттєві якісні відмінності механізмів між групами досліджуваних пацієнтів щодо клініко-патогенетичного базису розвитку СрПв та здійснення самоушкоджуючих дій при різних варіантах ПсРШфС. Зокрема, пацієнти в першій групі дослідження здійснювали самоушкоджуючі дії, в основному, на основі хворобливої патопсихологічної трансформації психотравмуючих обставин життя та під впливом порушень афективно-вольової сфери, в той час як самоушкоджуючі дії у пацієнтів з другої групи дослідження були спровоковані переважно впливом галюцинаторно-маячної симптоматики (насамперед, імперативних псевдогалюцинацій). Саме вказані розбіжності патогенезу та патодинаміки СрПв в групах обстежених хворих були підтверджені вперше проведеним аналізом особливостей мотиваційних установок реалізації самоушкоджуючих дій у хворих з різними видами ПсРШфС. Важливим науково - практичним результатом дослідження здобувача став аналіз мотиваційних установок, який дав можливість виокремити клініко – мотиваційні типи в групах обстежених пацієнтів щодо мотивації Суд та збереження проявів СрПв, таких як суїцидальні інтенції та думки. В першій групі дослідження було виділено тривожний, демонстративний, самотигматизуючий, конфліктний клініко – мотиваційні типи, тоді як в другій групі: імперативний, маячний та депресивний.

Ступінь досягнення мети, обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Сутність теми та наукові положення дисертаційної роботи О.О.Башинського, адекватно відображені при постановці мети дослідження: оптимізація підходів до комплексного лікування і реабілітації хворих на ПсРШфС, котрі мають прояви СрПв, на основі вивчення її структурно-динамічних особливостей та розробки критеріїв її

диференційної діагностики в даній групі хворих. Завдання дисертації (у кількості п'яти) дозволяють досягти мети дослідження, відповідають висновкам.

Дисертаційна робота виконана на репрезентативному, достатньому за обсягом клінічному матеріалі та на належному методичному рівні. Автором застосовані теоретичний, клініко-анамнестичний, соціально-демографічний, клініко-психопатологічний, психодіагностичний та статистичний методи. Вони є сучасними, а їх використання дозволяє досягти вирішення мети і завдань дисертації.

Дизайн роботи відповідає вимогам доказової медицини. При встановленні діагнозу автор керувався критеріями МКХ-10 перегляду. Статистичний аналіз отриманих даних поводився традиційно та за прийнятими у медичній статистиці канонами.

Ретельний, сучасний підхід до планування та отримання результатів роботи, використання адекватних методів дослідження, наукового та математичного аналізу даних, дозволяють дійти висновку, що наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, базуються на достовірних фактах і є обґрунтованими.

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях.

Основні матеріали і положення роботи викладено в 8 друкованих роботах з яких 2 статті надруковані в наукових фахових виданнях України та 2 статті у закордонних наукових періодичних виданнях, що індексуються міжнародною наукометричною базою SCOPUS або Web of science.

Апробацію результатів дисертації представлено на 7 науково-практичних конференціях слід визнати достатньою.

Це свідчить про всебічне представлення результатів проведеного дисертаційного дослідження науковій спільноті.

Загальна оцінка роботи, її значимість в цілому, недоліки дисертації щодо їх вмісту та оформлення, рекомендації.

Структура дисертації. Дисертаційна робота О.О.Башинського є завершеним науковим дослідженням, яке оформлено відповідно до вимог чинного законодавства.

Загальна характеристика роботи.

У вступі автор обґрунтовує актуальність обраної для дослідження теми з огляду на сучасні клінічні уявлення про ПсРШфС та прояви СрПв. Спираючись на описані тенденції у психіатричній науці та практиці, викладено чітко сформульовані мету та завдання дослідження. Вказано також наукову новизну, практичне значення роботи, особистий внесок автора та інші структурні елементи. Приділена увага перспективам застосування отриманих результатів у клінічному та теоретичному плані.

Перший розділ «Огляд літератури» присвячено систематичному огляду наукової літератури за темою дисертації. Він складається з трьох підрозділів, у яких послідовно висвітлюються сучасні дані діагностики, лікування та реабілітації хворих на ПсРШфС, які мають прояви СрПв. Здобувачем проаналізовано достатню кількість літературних джерел, більшість з яких є англomовними.

Другий розділ «Матеріали і методи досліджень» містить, окрім відомостей заявлених у назві, ретельно висвітлені та аргументовані дизайн, методи, етапи, способи аналізу матеріалу дослідження.

При виконанні дисертаційної роботи, здобувачем із дотриманням принципів біоетики та за умови інформованої згоди за допомогою теоретичного, клініко-анамнестичного, соціально-демографічного, клініко-психопатологічного, психодіагностичного та статистичного методів обстежено 112 пацієнти з проявами СрПв, що хворіли на ПсРШфС, які знаходились на стаціонарному лікуванні у КНП КЛ «Психіатрія» у місті Києві в період з 2018 по 2022 роки.

Дослідження проводилось у п'ять етапів.

1. *На першому етапі* попереднього скринінгу було здійснено огляд 258 хворих з різними видами ПсР (згідно діагностичним критеріям МКХ-10). Їх скринінгове діагностичне дослідження проводилося методом суцільної вибірки по мірі їх поступлення до стаціонару та виходу з гострого психотичного стану і дало можливість сформувати загальну групу пацієнтів ($n = 112$ осіб), які ввійшли в дослідження за означеними вище основними критеріями включення (наявність ПсРШфС та Суд на протязі перебігу хвороби) та виключення.

2. *На другому етапі*, згідно поставленої мети даної дисертаційної роботи, здійснювався поглиблене клініко-діагностичне дослідження пацієнтів в загальній

групі (n =112 осіб) шляхом напівструктурованого клініко-діагностичного інтерв'ю із застосуванням спеціально розробленої карти обстеження пацієнта з ПсРШфС. Завдяки проведеному клініко-діагностичному дослідженню, всі обстежені пацієнти були розподілені на дві групи щодо проведення основного експерименту, спираючись на характер проявів та динаміки СрПв, а саме, різниці в патогенезі формування його маніфестних ознак та розвитку епізодів з реалізацією Суд.

3. Основним завданням *третього етапу* було ретельне вивчення клініко-патогенетичних характеристик ПсРШфС та його перебігу, формування та динаміки СрПв, а також патопсихологічних особистісних властивостей в обох групах обстежених хворих

4. На *четвертому етапі* проведеного дослідження було здійснено етап оцінювання та статистичний й змістовний аналіз отриманих результатів клініко-діагностичного, психометричного та психодіагностичного дослідження в обох групах хворих. Основною метою цього етапу було доказове підтвердження висунутої наукової гіпотези про наявність істотно різних патогенетичних механізмів формування та динаміки СрПв у хворих з різними видами ПсРШфС.

5. При реалізації *п'ятого етапу* дисертаційного дослідження на підставі виявлених та проаналізованих результатів клініко-діагностичного, психометричного та психодіагностичного дослідження в обох групах пацієнтів було розроблено комплекс реабілітаційних заходів медико-соціальної допомоги пацієнтів з ПсРШфС, котрі мають прояви СрПв, та апробовано алгоритм його проведення в клінічній практиці. Таким чином, проведене наукове дослідження характеризується достатнім обсягом та високим методичним рівнем.

Змістова частина **третього розділу** «Особливості психопатологічних проявів психотичних розладів шизофренічного спектру в обстежених групах» складається з 3 підрозділів і висновків, у яких в повному обсязі висвітлено питання структури психопатологічної симптоматики у пацієнтів з саморуйнівною поведінкою у хворих з психотичними розладами спектру шизофренії, особливості розвитку і маніфестних проявів саморуйнівної поведінки, її мотиваційної структури в реалізації самоушкоджуючих дій у хворих з психотичними розладами спектру шизофренії та результати

вивчення особистісних характеристик пацієнтів з психотичними розладами шизофренічного спектру. Зокрема в третьому підрозділі здобувач докладно описав відмінності в особистісних характеристиках обох груп на основі аналізу результатів за шкалою BFPT. Який показав, що особистісні характеристики пацієнтів у першій та другій групі дослідження якісно відмінні за всіма п'ятьма факторами. Це дало змогу визначити особистісний профіль пацієнта з ПсРШфС, котрий коморбідно і перманентно поєднує прояви СрПв. Проведення кореляційного аналізу між окремими клінічними проявами і особливостями особистісних характеристик пацієнтів з ПсРШфС дає можливість структурувати показання для диференційованої комплексної терапії різних груп хворих.

У четвертому розділі дисертаційного дослідження «Алгоритм комплексу терапевтично-реабілітаційних заходів для пацієнтів з психотичними розладами шизофренічного спектру, котрі мають прояви саморуйнівної поведінки», головним практичним завданням якого було розробка та випробування алгоритму комплексу терапевтичних та реабілітаційних заходів для хворих на різні види ПсРШфС на тлі вивчення особливостей патогенетичної структури та патодинаміки СрПв у пацієнтів в групах обстеження. Було представлено сам алгоритм, важливість створення якого була визначена тим, що будь-який, що будь-який вид СрПв протікаючий разом з хронічним психічним розладом ПсРШфС, суттєво погіршує якість життя і рівень СФ хворих, і тому, потребує тривалої терапії та соціальної підтримки задля відновлення / збереження соціального адаптування і відповідних компетенцій пацієнтів в їх подальшому житті. Викладені автором висновки змістовно описують отримані результати дослідження, є обґрунтованими і достовірними.

Зауваження до змісту та оформлення дисертаційної роботи.

При рецензуванні дисертації мною не виявлено суттєвих недоліків які б зменшували теоретичну та практичну цінність роботи. Зроблені зауваження стосуються окремих орфографічних та стилістичних помилок та мають рекомендаційний характер. При розгляді дисертаційної роботи не було виявлено порушень академічної доброчесності.

В порядку наукової дискусії хотілося б отримати від здобувача відповіді на наступні питання:

1. Депресивний клініко – мотиваційний тип у вашій роботі присутній в обох групах дослідження. Скажіть чи була різниця в психопатологічних проявах у пацієнтів першої і другої групи дослідження, які належали до вищевказаного клініко – мотиваційного типу?
2. Чи можливо застосувати представлений у дослідженні комплекс терапевтичних та реабілітаційних заходів для пацієнтів з органічним ураженням головного мозку?

Висновок. Дисертаційна робота Башинського Олександра Олександровича на тему: «Структурно-динамічні прояви саморуйнівної поведінки у хворих на психотичні розлади шизофренічного спектру» є завершеним профільним науковим дослідженням та за сукупністю отриманих даних відповідає вимогам пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановами Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 та Наказу МОН України від 19.08.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а сам дисертант заслуговує присудження йому ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Офіційний опонент:

провідний науковий співробітник

відділу наукових досліджень запобігання

вчиненню суспільно небезпечних діянь

особами з психічним розладами,

ДУ«Інститут судової психіатрії

Міністерства охорони здоров'я України»

доктор медичних наук, професор

О.О. Хаустова